

Riikkaarkiiva

Priváhtaarkiivvaid renskénráva
20.12.2022

SISDOALLU

1. LÁIDEHUS.....	3
1.1. Rávvgaga ulbmil.....	3
1.2. Riikkaarkiivva skáhponpolitihkka.....	4
1.3. Renskema ulbmil.....	5
1.4. Persovdnadieđuid arkiveren.....	5
2. DIGITÁLA DOAIBMANBIRAS.....	6
2.1. Neahttasiiddut ja sosiála media.....	7
2.2. Digitála kopijaid arkiveren.....	8
3. PRIVÁHTA ARKIIVAMATERIÁLA LUONDU.....	8
4. SERVOŠIID ARKIIVVAT.....	9
5. PERSONARKIIVVAT.....	14

1. LÁIDEHUS

1.1. Rávva ulbmil

Riikkaarkiiva lágas ásahuvvon bargun lea ovddidit álbmotlaš kulturábái gullelaš priváhta áššegirjjiid ja daid dieđuid seailuma ja háhkat dáid materiálad bissovaš seilluheapmái¹. Álbmotlaš kulturábái gullet dat priváhta áššegirjjiid ja áššegirjjiid dieđut, mat mearkkašahtti vugiin ovdanbuktet suomelaš servodaga ja dan nuppástusaid váldegottálaš, guvllolaš ja báikkálaš dásis.

Priváhta álbmotlaš kulturábái gullelaš áššegirjjiid ja áššegirjedieđut gohčoduvvojit dán áššegirjjiid priváhtaarkiivamateriálan. Arkiivamateriálad rensken vuodđuduvvá árvvumeroštallamii, mas árvvoštallojuvvo leago materiálas arkiivaárvu álbmotlaš kulturábái oassin. Rensken oaiivvilda vuosttažettiin doaimma, mainna materiála, mii arkiverejuvvo bissovaš seilluheapmái, sirrejuvvo eará materiálas. Vuoikko muhtin materiálaollisvuohta árvvoštallojuvvošii álbmotlaš áššegirjjálaš kulturábái gullelaš, dat sáhtta sisttisoallat dakkár vánit árvosaš materiálad, maid gánneha rensket sierra materiálas, mii arkiverejuvvo. Nubbin renskemis lea sáhka maiddái seilluhanhámi válljemis: arkiverejuvvo materiála bissovaš seilluheapmái digitála vai analogalaš hámis, vai guktuin.

Dán rávvagis geavahuvvo čielggusvuođa dihtii tearbma rensket háladettiin sihke stivrejeddji árvvumeroštallamis ja renskendoaimmain, mat ollašuttet árvvumeroštallama. **Rávva vuosttas ulbmil lea doarjut luobaheaddji, guhte luobaha priváhtamateriála Álbmotarkiivii, vealtameahtun renskendoaimmaid dahkamis.** Priváhtaarkiivvaid skáhppodettiin Riikkaarkiiva geahččá ahte jus ii eará sohppojuvvo, dan materiála, mii luobahuvvo, rensken gullá luobaheaddjái. Dábálaččat luobaheaddji dovda materiálas buoremusat ja máhtta buoremusat árvvoštallat dan árvvu.

Maiddái ovddasvástádus luobaheami olggobeallái báhcci materiála áššáigullelaš seilluheamis ja duššadeamis materiála álgoálgosaš geavahanulbmila nogadettiin, gullá luobaheaddjái dahje oassebeallái, gean luobaheaddji ovddasta. Dát ráva ii njuolga gieđahala áššegirjjiid ja áššegirjjálaš dieđuid renskema servošiid doaimma joatkašuvvama geahččanguovllus iige áššegirjjiide čuoheci juridihkalaš intreassaid geahččanguovllus.

Ráva, mii dál addo, lea oaiivvilduvvon priváhtaarkiivvaid ávžžuhussan renskema veahkin ja bargoneavvun, iige dan galgga heivehit čavga rávan sierra árvvoštallama haga. Renskendoaimmaid berre maiddái dokumenteret doarvái bures. Ráva beaividuvvo doaimbanbirrasa nuppástusaid mielde.

¹ Láhka Riikkaarkiivvas (1145/2016) 2 §.

1.2. Riikkaarkiivva skáhpponpolitihkka

Riikkaarkiiva skáhppo ja arkivere priváhtaarkiivamateriálaid iežas skáhpponpolitihka mielde. Riikkaarkiivva skáhpponpolitihkka lea álbmotlaš skáhpponpolitihka oassi. Riikkaarkiivva strategalaš juksanmearrin lea ovttasbargguin ja bargujuoguin eará priváhtaarkiivamateriálaid seilluheadjjiiguin sihkarasit temáhtalaččat, áiggi ja guovlluid dáfus mánggahápmásaš ja servodaga deaivilit ovddasteaddji arkiivamateriála vurken. Dán vuodul Riikkaarkiiva ii dábálaččat váldde vuostá materiálaid

- ✓ mat leat jo doarvái dan čoakkáldagain áiggi, guovllu ja sisdoalu dáfus (omd. buot váldegottálaš searvvi lahttoserviid arkiivvat eai váldo vuostá)
- ✓ maid eará almmolaš ruhtademiin ruhtaduvvi priváhtaarkiivaid vuostáiváldi doaibmit váldet vuostá sohppojuvvon bargujuogu vuodul
- ✓ mat leat dakkár arkiivaid oassi, mat seilluhuvvojit eará sajis , dahje
- ✓ main leat hui olu váilevašvuodát dahje leat čohkkejuvvon luovos ovttaskas áššegirjjiin dahje dušše čuovgagovain ja av-materiálain

ležas háhkanpolitihkalaš linnjema mielde Riikkaarkiiva váldá vuostá eanáš materiálaollisvuodaid, nappo olbmo dahje servoša doaimmain čoggon arkiivaid, plánavuloš arkiivamateriálaid čohkkemis šaddan čoakkáldagaid ja eará materiálaollisvuodaid. Eandalit digitála doaibmanbirrasis materiálaollisvuoda doaba ii leat čavga meroštallon, muhto vuosttažettiin konteakstan välljejuvvon geahččanguovlu meroštallá materiálaollisvuoda, materiálaid, mat gullet dasa. Ovdamearka dihtii materiálaollisvuoha sáhtta šaddat muhtin dihto olbmo doaimmas, dahje mánggaid olbmuid seamma doaimmas, dahje mánggaid olbmuid sierralágan doaimmain seamma dáhpáhusas dahje báikkis. Prinsihpas maidái muhtin suopmelaš neahttamateriála dahje sosiála media materiála sáhtta leat jierpmálaš ollisvuoha arkiverema dáfus.

Riikkaarkiiva váldá vuostá vuosttažettiin dušše dakkár priváhtamateriála, mii ii šat geavahuvvo aktiivvalaččat. Servošiid buohta, mat ain doibmet, dát oaivvilda geavadis unnimustá logi jagi boares materiála. Riikkaarkiiva ii váldde vuostá materiálaid, maid luobaheapmái luobaheaddjis dahje doaibmis, man son ovddasta, ii leat riekti.

Árvvumeroštallan lea subjektiiivalaš doaibma. Subjektiiivalašvuoda geahččalit váidudit nu ahte geavahit vuodđun almmolaččat dohkkehuvvon vugiid ja kritearaid. Riikkaarkiivva *Árvvumeroštallan- ja renskopolitihkka* -áššegirjjiis govviduvvojit dat árvvumeroštallama ja renskema juksanmearit, vuogit ja kritearat, maid mielde mearriduvvojit mat eiseválddiid ja almmolaš bargguid dikšu priváhta doaibmiid materiálat arkiverjuvvojit. Riikkaarkiiva ii atte renskemearrádusaid priváhtadoaibmiide (nugo serviide ja priváhtaolbmuide) eará go almmolaš barggu dikšumis šaddan áššegirjedieđuid buohta, muhto priváhta doaibmit sáhttet atnit Árvvumeroštallan- ja renskopolitihkka -áššegirjji daid osiid, mat guđege dáhpáhussii heivejit.

Priváhtaarkiivamateriálaide guoski háhkanpolitihka ja háhkankritearaid³ bokte Riikkaarkiiva iešalddes jo bargá renskembarggu oppalaš renskenkritearaid mielde. Riikkaarkiiva

² Arvonmääritys- ja seulontapolitiikka. Kansallisarkisto 16.12.2020 (KA/12247/07.01.01.03.00/2019).

³ Kansallisarkisto täsmentää ja julkaisee yksityisarkistoaineistoja koskevat hankintakriteerinsä, kun OKM:n Yksityisarkistostrategia on vahvistettu ja Kansallisarkiston hankintapoliittiset periaatteet sen jälkeen päivitetty.

váldá vuostá dušše dakkár materiálah, maid arkiverema sáhtta ákkastallat álbmotlaš kulturárbbi oassin ja dan dihtii doarjut almmolaš ovdduid.

Riikkaarkiiva vuostáiváldá priváhtaarkiivamateriálah dán muttus sihke analogalaš ja digitála hámis. Sirdašuvvan dušše digitála seailuhanhámi vuostáiváldimii lea jođus. Seamma materiála ii dábálaččat váldjuvvo vuostá guovtte sierra seailuhanhámis, muhto materiálaollisvuohra, mii luobahuvvo, sáhtta sisttisoallat sihke digitála ja analogalaš materiálah.

1.3. Renskema ulbmil

Materiálaollisvuohra siste, mii lea sohppojuvvo vuostáiváldjuvvo Álbmotarkiivii, renskendoaimmat báhcet luobaheaddji ovddasvástádussan ja daid dáfus luobaheaddji sáhtta geavahit ovddabealde máinnašuvvon oppalaš renskenkritearaid, numo dat guđege dáhpáhussii heivejit. Dán rávvagis figgat konkretiseret maid oppalaš renskenkritearat oaivvildit priváhta servošiid, nuppe dáfus priváhtaolbmuid arkiivvaid buohra. Fitnodatarkiivvaid dát ráva ii gieđahala, go Riikkaarkiivva háhkanpolitihkka ii čuoza daidda.

Juohke arkiivamateriála lea prinsihpas áidnalunddot ja dan árvu lea čadnon dan kontekstii, mas dat lea šaddan ja mas dat lea gieđahallon ja geavahuvvon. Áidnalunddotvuohra fuolakeahhtá buot arkiivamateriálah arkiveren ii leat ekonomalaččat jierpmálaš iige dutkamuša dáfus ákkastallojuvvon. Renskema ulbmilin lea ovddidit áššegirjjálaš kulturárbbi gullelaš materiálah geavahanvejolašvuohra ja seailuma ja materiála hálddašeami (ordnen, govvideapmi, divodeapmi, suddjen, seailuheapmi) beaktilvuohra goluid ektui, ja geahpedit materiálah badjálás seailuheami iešguđet seailuhanhámiin- ja báikkiin ja sierra geavahanulbmiliin.

Nuppe dáfus materiála, mii arkiverejuvvo bissovaš seailuheapmái, galgá renskema maŋŋáge sealluhit duohástanfámu. Materiálaollisvuohra ii galgga rensket eret materiála ja dieđuid, mat meroštallet gos materiála lea boahán dahje eará konteavstta. Ovdamearkka dihtii informašuvdnaárvvu dáfus geafes mielddusreive sáhtta sisttisoallat dieđu das, mo mielddusmateriála lea šaddan materiálaollisvuohra oassin, ja sáhtta leat dan dihtii seailuhanveara.

1.4. Persovdnadieđuid arkiveren

EU diehtosuodjeásahusa mielde álgoálgosaš geavahanulbmila nogadettiin áššegirjjiid, mat sisttisollet persovdnadieđuid, sáhtta arkiveret almmolaš ovddu arkiverenulbmiliid várás. Diehtosuodjeásahus (tietosuojaasetus) (artihkal 9) ja álbmotlaš diehtosuodjeláhka (kansallinen tietosuoja laki) (1050/2018, 6 §) dahká vejolažžan maidái erenomaš persovdnadiehtojavkkuide gullelaš dieđuid nappo ng. rašes persovdnadieđuid gieđahallama almmolaš ovddu dahje ávkki dihtii arkiverema dahje dieđalaš ja historjjálaš dutkanulbmiliid várás (artihkal 9, 2 j).

Ealli olbmuid persovdnadieđuid sisttisoalli áššegirjjiid, main lea arkiverenárvu álbmotlaš kulturárbbi oassin, sáhtta luobahit Álbmotarkiivii (bissovaš) arkiverema várás. Makkárga persovdnadieđuid ii galgga rensket eret, ovdalgo luobaheaddji ja Riikkaarkiiva leat árvvoštallan dieđuid dutkamušárvvu, eará kulturárbeárvvu ja arkiverendárbbu almmolaš ovddu vuohul priváhtasuoji ektui. Geavadis jus materiálah, mat sisttisollet ealli olbmuid persovdnadieđuid, váldojit eret dahje materiála, mii arkiverejuvvo, anonymiserejuvvo, doaibma sáhtta geahpedit materiála árvvu muhtin albmaneami

dokumentašuvdnan dahje doaimma duođaštussan nu olu, ahte dan arkiveremii eai leat šat ákkat.

Ovdamearkka dihtii searvvi lahttoregistaris gehččo dábálaččat leat dutkamušárvu, go dat sisttisdoallá dieđu searvvis doaimman olbmui. Registara dahje dan dieđuid eret sihkkun searvvi arkiivvas oaivvilda dalle dan, ahte dieđut searvvis doaimman olbmuid birra báhcet váilevažžan iige dutkis leat omd. vejolašvuhta gávdnat dáid olbmuid jearahallamii, dahje dutkis báhcá čielggakeahhtá muhtin ovttaskas olbmo lahttuvuohta searvvis dahje makkár olbmui searvi lea čohkiidan.

Go renskema doaimmabidjun áššegirjjit duššaduvvojit, diehtosuoji galgá sihkkarastit ja erenomáš fuolalašvuoda galgá čuovvut daid duššadanvuložin árvoštallojuvvon áššegirjjiid duššadeamis, mat sisttisdoallat ealli dahje vejolaččat ealli olbmuid persovdnadieđuid dahje dieđuid, mat leat rašes dahje maid galgá čiegusindoallat.

2. DIGITÁLA DOAIMMANBIRAS

Vuolggasadjin digitála priváhtaarkiivamateriála renskemii heivejit seammát renskenkritearat go analogalašmateriáliige: digitálaáššegirjjit duođaštut dáhpuhuvvan daguid ja áššiid. Nuppiin sániiguin dieđuid, mat arkiverijuvvojit, earuheapmi mearreáigásaš seilluheami maŋŋá duššaduvvi dieđuin dáhpuhuvvá vuosttažettiin seammáin árvoštallanákkaguin materiála hámis beroškeahhtá.

Digitála doaimmanbirrasis áššegirjedieđuid sáhtá álkket kopieret, juohkit, ja laktit oktii, muhto maiddá muhtit, bilidit ja jávkadit. Seamma fiila dahje dan diehtu sáhtá leat vurkejuvvon iešguđet fiilahámiin, fiilanamain, sturrodagain, iešguđet reaidduin dahje muitoreaidduin, iešguđet neahttaheivehusain, šleađgapoasttaid mielddusin, máŋgga sosiála medias jna. Dán dihtii digitála materiála renskemis ja muđuige arkiveremis lea dehálaš ahte doaimma lea ovddalgihtii meroštallon: lea ain dehálaš máhttit árvoštallat maid materiálad lea dárbu arkiveret bissovaš seilluheapmái ja maid sáhtá rensket eret dan maŋŋá, go materiála ii šat dárbbášuvvo iežas doaimmain iige leat ásahusaid mielde dahje juridihkalaš intreassaid dáfus dárbbášlaš seilluhit.

Digitála materiála geavaheapmi lea sorjavaš teknologiijas. Vuoi digitála materiála seiluma ja geavahanvejolašvuoda sáhtá sihkkarastit, materiála galgá luobahit dakkár fiilahámiin, mat heivejit guhkesáigge seilluheapmái. Riiikkaarkiiva ii váldde vuostá materiála, mii lea teknihkalaččat čihkkojuvvon, suollemassáni dahje mávssuvuloš heivehusliseanssa duohken iige liseansasuddjejuvvon fiilahámiide vurkejuvvon materiálad. Jus materiála, mii lea analogalaš hámis digitaliserejuvvo ovdal luobaheami, digitaliserema kvalitehtii galgá giddet fuomášumi.

Maiddá analogalaš materiála ortnegii ja divodeapmái laktásit dihto kritearat ja rávvagat, maid priváhtaarkiivamateriála luobaheaddji galgá váldit vuhtii.

2.1. Neahttasiiddut ja sosiála media

Priváhta servošat ja olbmot dollet iežaset neahttasiidduid ja atnet ávkin iešguđetlágan sosiála media bálvalusaid (ee. Facebook, Twitter, Instagram) iežaset ovdanbuktimis, siskkáldas ja olgguldas gulahallamis ja oktavuodaid huksemis. Neahttasiidduide ja sosiála media vuogádagaide čoggojit valjis geavaheaddjisdoalut, mat leat sisdoalu dahje fáttá dáfus dakkárat, ahte dat eai gávdno eará sajis servoša dahje olbmo doaimmas čoggon arkiivamateriálas. Erenomážit sosiála mediai mihtilmas interaktiivvalášvuolta dahká geavaheaddjisdoalus mávssolaš gáldomateriála dutkamuššii, mii dutká servodatlaš álbmotoaiviliid ja iešguđetlágan sosiála ja kultuvrralaš albmanemiid.

Álbmotgirjerádju čohkke neahttamateriála lágas ásahuvvon barggus olis nu ahte ohcá systemáhtalaččat suomelaš neahttasiidduid jahkásaččat ja temáid mielde. Dat sáhttá vurket dingojumis suomelaš neahttasiiddu, mii lea boarásmuvvamin. Sosiála medias *Álbmotgirjerádju* lea vurken ovdamearkan dihto bálvalusaid suomelaš neahttasiidduid ja suomelaš bálvalusaid sisdoaluid.

Riikkaarkiiva váldá vuostá neahttamateriálaid vuosttažettiin oassin priváhta servoša dahje olbmo doaimmain čoggon arkiivamateriála. Dan lassin servoša dahje olbmo neahttasiiddu dahje iežas sosiála media sisdoallu sáhttá dakkárin leat nu mávssolaš materiálaollisvuolta, ahte dan arkiveren bissovaš seailuheapmái, vejolaččat sillejuvvon hámis, gullá Riikkaarkiivva háhkanpolitihkkii.

Riikkaarkiiva ii goittotge oza neahttamateriálaid, muhto rádjá daid nugo eará materiálaid maid, nappo dábálaččat materiálafálaldaga oktavuodas juohke dáhpáhusa sierraárvoštallama mielde. Vuolggasadjin lea materiálafálaldat, man luobaheaddji dahká Álbmotarkiivii, ja luobaheaddji iežas árvoštallan neahttamateriála mearkašumis iežas (dahje doaimbi, man son ovddasta) doaimma dahje eallima vuremis. Dán vuolggasajis neahttamateriála árvvumeroštallan dahkko dáhpáhusaid mielde seamma oppalaš renskenkritearaid mielde nugo eará materiála maid.

Luobaheaddji iežas aktiivvalášvuolta ja vásttolašvuolta neahttamateriálaid vuremis lea vealtameahttun. Iežas hálldašeami vuollásaš neahttasiiddu arkiveremii, sisdoalu ja muđuige dieđu vuremii eai laktás fas sosiála media bálvalusaide gullevaš teknihkalaš, juridihkalaš ja oppalaččat dieđuid vurema ráddjehusat. Nuppe dáfus muhtin bálvalusat fáallet rávvagiid ja bargoneavvuid iežas dieđuid arkiveremii. Riikkaarkiiva ii sáhte vurket neahttamateriálaid luobaheaddji beales.

Neahttamateriálaide oktasaš arkiverema hástalus lea dat, ahte sisdoalut nuppástuvvet, rievdaduvvojit ja beaividuvvojit jámma. Dán dihtii lea dehálaš smiehttat, man dájvá iežas dieđut vurkejuvvojit arkiverema várás. Servošiid gánneha dahkat plána neahttamateriálaidis jeavddalaš arkiveremis omd. arkiivva hábmenplána oassin.

Eará erenomážit neahttamateriálaide guoski renskengažaldagat, mat jerrojuvvojit juohke ášši sierra árvoštaldettiin leat:

- ✓ seailuhuvvojitgo dušše iežas postemat vai maddái maid earát leat dahkan?

- ✓ mat almmustahttima kommeanttain *vejolaččat* renskejuvvojit eret (omd. ruskapoasttat, trollemat ja eará eahperelevánttat dahje loavkašuhtti kommeanttat)?
- ✓ mii vurkejuvvo teaksta- ja čuovgagovvasisdoalu lassin omd. audio- ja videopostemiin?
- ✓ mii almmustahttimii laktojuvvon olggobeal liŋkkaid duohken gávdnu materiálain vurkejuvvo?
- ✓ jus bálvalus fállá geavaheaddjái vejolašvuoda válljet makkárin iežas dieđut oidnojit, guđemuš dahje mat oaidninmolssaeavttut vurkejuvvojit?

2.2. Digitála kopijaid arkiveren

Digitála doaibmanbirrasis áššegirjjiid kopieren, nuppástuhttin ja juohkin lea álki. Fiillaid kopijat ja iešguđet fiilaveršuvnnat soitet gártat eará báikkiide ja iešguđet oktavuodaide materiála giedahallama ja geavaheami oktavuodas. Arkiveren galggašii leat maiddái kopijaid buohta plánavuloš nu, ahte lea dieđus guđemuš fiilaveršuvdna lea ng. arkiivastuhka, man arkiivaoktavuhtii arkiivastuhkat arkiverejuvvojit (omd. jahkemáhppii vai iežas joavkun, beavdegirjjiid mielddusin vai šleađgapoastta čuovusin) ja guđemuš báikái dat ja sihkarvuodakopijat vurkejuvvojit

Dábálaččat ng. arkiivastuhka lassin váldojuvvon kopijaid dahje álgoálgosažžan gehččon materiálas kopierejuvvon materiála ii arkiverejuvvo bissovaš seailluheapmái. Dákkár áššiid buohta nu sáhttá goittotge dahkat:

- digitála kopijja lea dahkkon (digitaliserejuvvon) jur arkiverema várás buhttet álgoálgosaš analogalaš materiála
- arkiivastuhka dahje álgoálgosaš materiála lea láhppon (dahje ii leat vejolaš geavahit eará sivaid dihtii)
- kopijjai leat dahkkon lassemerkejumit ja materiálakopijas ovtta lassemerkejumiiguin lea dutkamuš- dahje eará kulturárbeárvu
- gažaldat lea doaimma oktavuodas buvttaduvvon kopijjačoakkáldagas, mii mávssolaš vugiin ovdanbuktá servoša dahje olbmo doaimma dahje eará ášši, albmaneami, dáhpáhusa ded. iige gávdno álkket eará sajis

Arkiivastuhkain fiilaveršuvdnan, mii geavahuvvo, válljejuvvo fiilahápmi dahjege -formáhta, mii čuovvu Riikkaarkkiiva gáibádusaid. Iešguđet áššegirje- dahje materiálaveršuvnnain válljejuvvojit dábálaččat arkiverema várás dušše materiála gárvves (omd. áššegirjehálddašeamis loahpalaš veršuvdnan válljejuvvon) veršuvdna. Goittotge hápmosat dahje iešguđet bargohámit sáhttet leat mávssolaččat dahje divrasabbotge go gárvves veršuvdna, go dain oazžu mávssolaš dieđuid dahkki jurddaproseassas dahje materiála riegádeamis.

3. PRIVÁHTA ARKIIVAMATERIÁLA LUONDU

Priváhta arkiivamateriála ii dábálaččat leat šaddan arkiivaráhkadeami dahje dan sullasaš automatiserejuvvon diehtostivrema boadusin. Priváhtaolbmo materiála buohta dát lea hárvnašge. Dan sivas dihtui materiáloid gaskasaš oktavuodain, ja materiáloid oktavuodain daid ráhkadan-, giedahallan- ja geavahanbirrasii nappo kontekstii galgá giddet erenomáš fuomášumi.

Seamma siva dihtii priváhta arkiiva ii dábálaččat leat seilon dahje sáhte geavahuvvot ollislaččat muhto

lea váilevaš. Dakkár diliin ovttaskas materiála, mii oppalaš renskenkritearaid mielde gehččojuvvo árvvu dáfus geaffin, sáhttáge leat mávssolaš go dat duokŋa informašuvnna dahje konteakstadieđuid, mat váilot materiálaollisvuodas.

Materiála mánggabealatvuolta ja dihtolágan eallásvuolta lea maiddá mihtilmas priváhtaarkiivamateriálii ja eandalit priváhtaolbmuid materiálaide. Dan dihtii renskema ii vealttekeahhtá sáhte dahkat dušše bargguid dahje materiálajoavkkuid mielde, vuoikko rensken dahkkošiige plána mielde. Dan sadjái gártat dahkat renskendoaibmajuid ovdamearka dihtii ovttaskas šleađgapoasttaid diehtosisdoalu vuodul. Ovdamearkan čuovgagovat ja videot sáhttet čoggot nu olu, ahte lea bággu válljet sierra kritearaid vuodul. Berre smiehttat, makkár ovdamearka materiálas buoremusat bálvala dutkamuš ja eará anu maŋnelis.

Lea garra bargu mannat čađa ovttaskas áššegirjiid ja eará dokumeanttaid. Go digitála materiála sáhttá čoggot ollu, dákkár renskema gánneha dahkat jo go giedahallá dahje geavaha materiála vuosttas háve. Válljedettiin diehtosisdoalu dáfus dahje eará sivaidd vuodul mávssolaš materiálad eará materiálad, galgá maiddá váruhit duššadeames materiálad gaskasaš mihtilmas oktavuodaid. Ovdamearka dihtii muhtin jo dakkárin mávssolaš šleađgapoasta lea dávjá šleađgapoastagollosa oassi, goas galgá smiehttat olles šleađgapoastagollosa seailuheami.

Go priváhtaarkiivamateriálad renskemis galgá álo váldit vuhtii dan materiálaollisvuoda konteavstta, viidodaga áiggi ja sisdoalu dáfus ja dan ovttaskas materiálad gaskasaš oktavuodaid, ii gánnet čuovvut dárkilit makkárga renskentrávvaga.

Go priváhtaarkiivamateriálad renskemii nannosit laktáseaddji diliid mielde árvvoštallama lassin váldo vuhtii, ahte árvvumeroštallan lea vuosttažettiin subjektii valaš doaimma, de lea álki áddet, ahte ovttaskas luobahandilálašvuodas luobaheaddji ja Riikkaarkkiivva oktasašbargu lea buoremus doaimmamálla maiddá árvvumeroštallamis ja renskemis. Dat árvu, ovdamearka dihtii muittu dahje dovdduid dáfus, man materiála luobaheaddji addá materiálii, ii vealttekeahhtá leat seamma daid dutkamuš- ja eará kulturárbeárvvuiguin, mat addojit oppalaččat priváhta arkiivamateriálaide.

4. SERVOŠIID ARKIIVVAT

Servošiin oavvilduvvo dán logus priváhta organisašuvdna dahje eará sullasaš doaimbi, man váldodoaimma ulbmil ii leat fitnodatekonomalaš vuottu fidnen. Dábálaččat servošat leat registrerejuvvon searvvit ja foanddat, muhto daid juridihkalaš sajádat sáhttá maiddá leat meroštalakehtes. Maiddá prošeakta dahje fidnoorganisašuvdna dulkojuvvo searvvušin.

Servoša arkiivva plánavuloš, vásttolaš dikšun sihkkarastá áššegirjjálaš dieđu seailuma ja geavahanvejolašvuoda servoša iežas dárbbuid várás, ja maŋit dutkamuš- ja eará anu várás. Plánavuloš ovddalgihtii rensken oavvilda ahte materiála, mii arkiverejuvvo bissovaš seailuheapmái, dollojuvvo sierra eará materiálas ja arkiverejuvvo sohppojuvvon báikái. Ovdamearka dihtii šleađgapoasttain ja daid čuvvosiin dat, mat árvvoštallojuvvojit dehálamosin, sirdojuvvojit šleađgapoastaheivehusas iežas máhppii dahje ovdamearkan sáddeheaddji mielde nammaduvvon máhpaide, main daid lea álki omd. jahkásaččat luđet arkiverema várás.

Eahpejeavddalaš ja plánekehtes arkiivadikšumis čuovvu dábálaččat dat, ahte oassi servoša áššegirjjiin lea láhpon, omd. go doaimmaolmmoš lea molsašuvvan dahje suolle massátni vajálduvvan. Nubbi

dábálaš čuovvumuš lea dat, ahte servošii čoggon áššegirjjit leat seilluhuvvon mearreáigásaš čorgendoaimmaid haga ja vejolaččat vel mángan stuhkkan iešguđet doaimmaolbmuid máhpain, iešguđet seilluhanhámiin dahje eará báikkiin nugo olggaldas muitoreaidus, balvvas ja iešguđet heivehusain. Goalmmádin fiillat ja maiddá analogalaš materiálat sáhttet leat nammaduvvon ja govviduvvon nu heittogit, ahte materiálaid dovđán ja duppalstuhkaid ja materiálaid gaskasaš oktavuodaid dovđán daid vehkiin lea veadjemeahtun, mii dahká maŋnegihtii dahkkon renskemis ain váddásabbo.

Šaddi materiálii sáhtá ráhkadit áššegirjejoavkkuid mielde seilluhanplána seamma láchkai go eiseválddit meroštallet áššegirjemateriála seilluhanáiggiid arkiivahábmen- dahje diehtostivrenplána oassin. Priváhtasektoris automáhtalaš diehtostivremii dorjeaddji seilluhanáigeplánačoavddus heive dakkár servošiidda, main leat resurssat váldit atnui elektrovnnalaš áššehálddašan- ja/dahje arkiverenvuogádaga. Muhto mii beare serviid sáhtá ovddalgihtii bidjat bajás, guđemuš áššegirjejoavkkut, mat servošii čoggojit dan iešguđet doaimmain, arkiverejuvvojit bissovaš seilluheapmái ja mat seilluhuvvojit mearreáigge servoša iežas dárbbuid mielde nu, ahte lágas áshuvvon mearrádušat vuhtiiváldojit.

Searvvušarkiivva árvvumeroštallama vuolggasadjin lea materiálaollisvuohta, mii servošii šaddá dan bargguid dikšuma boađusin. Dan olis

- ✓ árvvoštallo, mat áššegirjejoavkkut buoremusat gokčet materiála boahttevaš diehtodárbbuid, mat šaddet dutkamuš- dahje eará anus
- ✓ čielggadit, gulletgo eará áššegirjejoavkkuide materiálat, mat mitalit muhtin dehálaš olbmos, dáhpáhusas dahje albmaneamis dahje fáallet anolaš lassedieđuid dahje konteakstadieđuid áššegirjejoavkkuide, mat arkiverejuvvojit bissovaš seilluheapmái
- ✓ dárkkistuvvo, čoggojitgo áššegirjejoavkkuide, mat arkiverejuvvojit bissovaš seilluheapmái, materiálat mat eai leat nu dehálaččat ja maid sáhtá oalle álkket rensket eret

Dan lassin čielggaduvvo, mat dieđut seilot dahje maid sáhtá govttolaččat árvalit seailut nuppe sajis. Jus searvvuš lea viiddit, ráhkadusa dáfus hierárkkalaš organisašuvnna oassi, bajit organisašuvnnadási buvttadan materiálaid ii leat dárbu arkiveret bissovaččat vuolit organisašuvnna servošiin. Livččii buorre, ahte dakkár organisašuvnnaid renskenčovdosat vuodđuduvašedje organisašuvnna iešguđet dásiid arkiivvaid fuolalaš čielggadeapmái guovddášorganisašuvnna jođihemiin.

Priváhta servoša arkiivamateriálain arkiverejuvvojit bissovaš seilluheapmái áššegirjjit, mat ovdanbuktet servoša

- ✓ doaimmanpolitihka
- ✓ vuodđudeami, loahpaheami ja ovdánanmuttuid
- ✓ vuodđodoaimma, doaimmanhámiid ja doaimmanbirrasa
- ✓ doaimma eavttuid ja bohtosiid
- ✓ servodatlaš váikkuhusa ja váikkuhan iskamiid
- ✓ doajáhat-, kriisa- ja spiehkastatáiggiid

Oppalaččat sáhtta lohkat ahte dát leat materiálat, mat dárbbášuvvošedje servoša historihka čállimii. Maiddái servoša doaimma oktavuodas čoggon čuovgagovaid, jietnavuorkkáid ja videoid arkiverendárbbu sáhtta árvvoštallan dán geahččanguovllus.

Vuolggasadjin lea ahte áššegirjiin, maid searvvuš lea ieš ráhkadan, lea stuorát árvo go servošii bohtán dahje servoša čohkken áššegirjijt. Muhtin dehálaš ášši guoski šleađgapoastagollosa dahje reivelonohallama galgá goittotge seilluhit ollisin eaige dušše servoša čállán šleađgapoasttaid dahje reivviid.

Jagi 1920 boarrásut materiála, mii gullá arkiivii, seilluhuvvo dábálaččat ollisin. Servoša vuođđudeapmái ja doaimma álgojagiide laktáseaddji áššegirjiid sáhtta arkiveret viidábut go eará áigodagaid. Seamma guoská servodatlaš spiehkastatáiggiid nugo soahte-, ekonomalaš deprešuvdna ja epidemiijaáiggiid.

Čuovvovaš tabellii leat čohkkejuvvon ovdamearkkat áššegirjiin, mat čoggot priváhta servošiidda. Áššegirjijt leat juhkojuvvon mánggaid sierra renskenkritearaid vuođul materiálaide, mat arkiverjuvvojit bissovaččat ja renskejuvvojit eret. Juohke materiála, mii renskejuvvo, galgá veardidit materiálaide, main leat seamma dieđut ja mat arkiverjuvvojit bissovaš seilluheapmái ja viidábut olles gieđahallanvuloš arkiivii ovdal renskema. Vuolggasadjin lea álo ahte diehtu servoša iežas doaimma birra seailu.

RENSKEN JUOHKE ÁŠŠI BUOHTA SIERRA, OVDAMEARKKAT VEAHKKIN

Materiálat (digitála ja analogaš)	Arkiverjuvvojit bissovaš seilluheapmái	Renskejuvvojit eret	Ásahusat, rávvagat
Hálddahušáššegirjijt Mearrádusdahkan ja jodiheapmi	Beavdegirjijt Beavdegirjiji mildosat (maiddái áššelisttut) Njuolggadusat Searveregistar-áššegirjijt	Čoahkkinbovdehusat mildosiiguin Váldegirjijt	Searveláhka; Almmolašhálddaha áššegirjedieđuid rensken (2010); Fitnodatarkiivasearvvi ávžžuhusat jed.
Doaimma plánen ja raporteren	Doaibmaplánat ja -muitalusat (dávjá arkiverjuvvojit jahkečoahkkinbeavdegirjiji mielddusin) Dehálaš raporttat Jahkestatistihkat	Eará raporttat Eará statistihkat	
Diehtohálldaš eapmi ja reivelonohallan	Dehálaš šleađgapoasta ja eará reivelonohallan	Diehtun bohtán áššegirjijt, mielddusreivvet, rutiidnalágan sáгат, máidnosat, ruskapoasta Veahkkelisttut	
	Diárat ja áššeregisttarat Arkiivalisttut		

Ruhtadoalloáššegirjjit	Bušeahhtaárvalusat, ruhtadoalloloahpaheami dieđut, konttu- ja doaimmadárkkistanmuitalusat (dávjá arkiverejuvvojit jahkečoahkkinbeavdegirjji mielddusin)	Kontogirjjit (váldogirji, kássagirji, jed.) Kontolisttut Duhtosat Kontuváldosat	Ruhtadoalloláhka (unnemusseilluhanáiggit); Almmolašhálddahu sa áššegirjedieđuid rensken (2010);
-------------------------------	---	--	--

	Balánsagirjjit (sierra) Opmodatlisttut, árvobáberlisttut Guovddáš giddodat- ja soahpamušáššegirjjit, ađibeibuollindáhkádusat	Bánko-, vearro- ja dáhkádusáššegirjjit	Fitnodatarkiivasearvvi ávžžuhusat jed.
Bargiidáššegirjjit	Doaibma-/luohttámušolmmošlisttut Bargogaskavuodaáššegirjjit, go diehtu bálkáhuvvon olbmuin ii gávdno eará sajis	Bálkááššegirjjit Rekryterekehtes olbmuid ohcamušáššegirjjit	Searveláhka; Almmolašhálddahusa áššegirjedieđuid rensken (2010); Fitnodatarkiivasearvvi ávžžuhusat jed.
Lahttoáššegirjjit	Lahttoregistarat/-listtut Matrihkkalat	Lahttoohcamušat ja earránanalmuhusat, lahttodiehtoskovit (jus eai sisttisdoala dehálaš dieđuid servoša lahtuin) Lahttomáksogirjedoallu	Searveláhka
Bargguid ja doaimmaid áššegirjjit	Guovddáš doaibmahámiide (omd. gaskavuodadoaimmat, dutkamuš, skuvlen, ruhtačoaggin, mátkkit ja tuvrrat, feasttat) laktáseaddji áššegirjjit, maiddá vejolaš dutkamušdiehtovuodut, áššehasregistarat ja -dáhpuhusat.	Rutiidnalágan doaimmaid geavatlaš ordnemiidda laktáseaddji áššegirjjit (omd. sajivárrenáššegirjjit, mátkebileahat)	
Prošeaktaáššegirjjit (iežas prošeavttat)	Prošeaktaplánen Loahpparaporttat	Eará prošeaktaáššegirjjit	Almmolašhálddahusa áššegirjedieđuid rensken (2010).
Diedáhus- ja gulahallanáššegirjjit	Lahttoreivvet, diedáhusat Lahttbláđit (mat eai leat almmustahtton) Brošyrat ja logot Neahttagulahallan (omd. pdf-prentemat iežas neahttasiidduin, guovddáš sosiála media materiálat) Iežas prentehusat (mat eai leat almmustahtton)	Boahtán johtočállagat nappo almmolašreivvet Prentosat Neahttasisdoalut, maidda eai leat rievttit Boahtán prentehusat	

Eará áššegirjjit	Čuohtpusgirjjit Čuovgagovat guovddáš doaimmas Guovddáš AV- materiálat (analogalaš digitaliserejuvvon) Plakáhtta (iežas) Kárttat ja sárgosat (iežas dahje láigohuvvon giddodagat dahje opmodaga guoski)	Áviisačuohpusčoakkál- dagat Čuovgagovat dovddaldatdieđuid haga, luovos doaimma dokumenterema dáfus uhcit árvosaš čuovgagovat ja AV- materiálat Analogalaš AV-materiálat Vuogádat- ja heivehusfillat	
-------------------------	--	--	--

5. PERSONARKIIVVAT

Personarkiivvain oaivvilduvvo dás priváhta olbmuide čoggon arkiivamateriálat. Organisašuvnnain áššegirjjit šaddet doaimmain, maid stivrejit doaibmanjuolggadusat ja -rutiinnat, addojuvvon barggut ja joksanmearit. Priváhta áššegirjjiinis olmmoš fas lea dakkár go lea. Priváhta olmmoš dávjá maiddái ieš aktiivvalaččat váikkuha dasa, maid son eallimis áigge čoggon áššegirjjiin seastá alces dahje boahttevaš buolvvaide. Dán áigge priváhta olbmoss báhcá maiddái digitála luodda, man vurken, rievdadeapmi dahje duššadeapmi gáibida iežaslágan doaimmaid.

Personarkiivvaid árvvumeroštallamis lea dehálaš váldit vuhtii man bures áššegirjjit govvidit olbmo iešvuoda nappo su jurdagiid ja siskkáldaseallima. Dán geahččanguovllus erenomáš mávssolaš materiálat leat beavegirjjiid merkemat, almuskeahtes teavsttat, priváhta reivelonohallan ja eará dakkár materiála, main olbmot muitalit iežaset priváhta jurdagiin alceseset dahje olbmuide, geaidda luhttet. Sosiála media postemat, mat leat oaivvilduvvon juohkinláhkai ustibiidda dahje olles máilbmái, leat mávssolaččat go dat muitalit olbmo almmolaš persovnnas ja mo olmmoš buktá iežas ovdan.

Čáledettiin ovdamearkka dihtii beavegirjái dahje sosiála media kontui olbmot seammás muitalit iežaset luondus ja olmmošgaskavuodain, iežaset dábiin ja dovdduin ja máilmmioainnus. Dát dieđut fáallet vuoddomateriála ovdamearkka dihtii árgabeaivi historjjálaš, sosiála- ja mentálahistorjjá ja álbmot- ja gielladieđalaš dutkamušii.

Nuppe dáfus, vuoi áddešii ovdamearkka dihtii beavegirjái čállojuvvon jurdagiid mearkkašumi, berre diehtit eanet čállis ja su doaimmain. Danin biográfalaš materiálas lea mearkkašupmi. Dan vuodul fidnet gova olbmo eallima iešguđet muttuin.

Personarkiivvat sisttisdollet maiddái materiálaid, mat leat čoggon olbmo ámmátlaš ja servodatlaš doaimmas. Oppalaččat dát materiálat leat dađi mávssolabbot, mađi dehalut olbmo doaibma leamašan álbmotservodaga geahččanguovllus, váldegottálaččat dahje báikkálaččat. Nuppe dáfus jus seamma áššegirjjiid virggálaš stuhkat seilot eiseválddi dahje priváhta servoša arkiivva oassin, duppalstuhkaid seilluheapmi personarkiivva oassin lea dušši.

Personarkiivvas lea mearkkašupmi maiddái áiggi ja dáhpáhusaid govvideaddjin. Dalle olmmoš ieš ii leat “váldorollas”, muhto su materiála sirdá dutkiide dieđuid áigodagas. Ovdamearkan dás leat beavegirjjit ja reivvet, bloggat ja iešguđetlágan materiálat, mat leat šaddan soađi dahje eará spiehkastatdiliid áigge.

Personarkiivvaid renskema okta vuolggasadji lea, ahte áššegirjji ráhkadeaddji, hápmi dahje atnu ii vealttekeahhtá muital maidige, dahje goit visot, dan seilluhanárvvus. Bargonotáhtat ja hápmosat muitalit muhtumin eanet go loahpalaš áššegirji. Ruhtadoalu dieđut eai dakkárin leat vealttekeahhtá nu dehálaččat, muhto dat ahte ruhtadoallu oppanassiige gávdno sáhttá leat mearka dárkkes ruhtadoalus. Lea dehálaš árvvoštallat ahte materiálas, mii arkiverejuvvo, ja iešguđet áššegirjeveršuvnnain lea seilluhanárvu nappo mearkkašupmi dutkamúša geahččanguovllus.

Priváhtaolbmo arkiivamateriálas arkiverejuvvojit bissovaš seilluheapmái áššegirjjit, mat muitalit olbmo eallimis nappo

- ✓ eallima iešguđet muttuin
- ✓ barggus, árgabeaieallimis, eallinbirrasis ja beroštumiin
- ✓ bearaš- ja eará gaskavuodain
- ✓ servodatlaš rollas ja váikkuhusain
- ✓ jurddamáilmmis ja luonddus
- ✓ kriisaáiggiin- ja diliin

Dan lassin, numo ovdabealde máinnašuvvui, personarkiiva sáhtta sisttisoallat materiálah, mat mitalit áigodagas dahje mearkašahhti dáhpáhusain ja albmanemiin dahje eará doaimiin (olbmui, servošiin, sogain). Personarkiivvat sisttisollet dávjá viiddesge dutkamušmateriálah ja materiálačoakkáldagah.

Personarkiivvaid renskemis galgá leat hui várrogas ja mearrádusaid galgá dahkat juohke ášši buohta sierra. Árvvumeroštallamis galgá maid váldit vuhtii mii materiála lea oppalohkáii seilon. Nuppe dáfus lea dehálaš sirret árvvu dovdduid ja dutkamuša ektui. Ovdamearka dihtii ovttaskas mátkebileahtha sáhtta boktit muittuid oktasaš mátkkis, mii kánske lei dehálaš áššáigullelaš olbmuid, muhto mátkebileahtha ii leat seammalágan dutkamušárvu go muittus, mii lea dokumenterejuvvon muitodiehtun. Árbegoddi ii galgga dovdduid vuodul rensket personarkiivva, vuoikko vásihit, ahte sisdoallu sáhtáši addit negatiiva gova gv. olbmo birra.

Čuovvovaš tabellii leat čohkkejuvvon ovdamearkkat áššegirjjiin, mat dábálaččat čoggojit priváhtaolbmuid. Áššegirjjiit leat juhkkujuvvon dakkáriidda, mat arkiverejuvvojit bissovaš seailuheapmái ja dakkáriidda, mat renskejuvvojit eret mánggah sierra renskenkritearaid vuodul.

RENSKEN SIERRA JUOHKE ÁŠŠI BUIHTA, OVDAMEARKKAT VEAHKKIN

Materiálah	Arkiverejuvvojit bissovaš seailuheapmái	Renskejuvvojit eret
Áššegirjjiit, mat mitalit olbmos (biográfalaš áššegirjjiit)	Guovddáš áššegirjjiit, mat mitalit oahpuin ja bargokarriearas omd. skuvlaluodáštusah, ánsolisttut (dahje bargoluodáštusah) Olbmo eallinhistorjja dáfus dehálaš sosiála sajjadahkii laktáseaddji dahje dearvvasvuodadillái laktáseaddji dieđut Virggálaš áššegirjjiit omd. eiseválddiid mearrádusah, gávpegirjjiit, testamenttá, árbegirjjiit Materiálah, mat mitalit olbmos ja maid eará leat buvttadan, omd. čállosh, jearahallamat	Persovdnakoarttat Dearvvasvuodadillái dahje sosiálafuolahussii laktáseaddji rutiidnalágan áššegirjjiit Duhtosh ja kontučáláhusah Bánko- ja dáhkádusáššegirjjiit Vearroáššegirjjiit Máttkkoštanáššegirjjiit
Reivelonohallan	Šleatgapoasttat, reivvet/reivvelágan poastakoarttat, teaksta- ja nuolggosániit (árvvoštallama mielde)	Rutiidnalágan reivvet ja sániit Dearvvaheamiit, lihkusávaldagah ja muitimat (omd. juovlakoarttat) Dáhpáhusaid bovdehusah ja prográmmah Dieđáhusah, máidnosah, brošyrah ja geavahanrávvagah

Aššegirjjit, maid olmmoš lea ieš buvttadan	Beavegirjjit ja sullasaš merkejumiid sisttidoalli almmenáhkát ja kaleandarat Sáhavuorut, ovdanbuktimat, bloggat jed.	Notáhtat, main ii leat stuorra mearkkašupmi (“lihpot ja lahpot”)
---	--	--

	<p>Eallinmuitalusat Almmuskeahtes buktosiid giehtačállosat Dehálaš notáhtat Systemáhtalaččat čohkkejuvvon dutkamušmateriálat (omd. kartotehkat, listtut jed.) Sosiála media konttuid sisdoalut (Facebook, Twitter jna.)</p>	<p>ležas almmustahnton buktosiid iešguđet giehtačálusveršuvnnat ja duogášmateriálat (omd. historjjálaš dutkamušaid dahje sohkadutkamušaid vuoddomateriálat; eará arkiivvain ja prentehusain váldojuvvon kopijjat jed.)</p> <p>Neahttasidoalut, maidda somekonttu hálddašeaddjis eai leat vuogatvuodát</p>
<p>Áššegirjjit, mat laktásit olbmo doaimmaide (váldo-, siido- ja luohttámušdoaimmat, buđaldusat, dutkamuš jna.)</p>	<p>Doaibmaáššegirjjit ollisvuodaid mielde</p>	<p>Kopijjat eará olbmuid dahje servošiid áššegirjjiin ja prentehusain</p>
<p>Eará áššegirjjit</p>	<p>Čuohpusgirjjit ležas prentehusat (almmuskeahtes) Kárttat ja sárgosat (iežas giddodagat), mearkkašahti kárta- ja sárggusčoakkáldagat Válddus guovddáš čuovgagovvamateriálain Guovddáš AV-materiálat (analogalaš digitaliserejuvvon hámis)</p>	<p>Neahttamateriálat, mat leat rahppasit buohkaid olámuttus Áviisačuohpusčoakkáldagat ja deivvolaččat čohkkejuvvon áviisačuhpposat</p> <p>Čuovgagovat dovddaldatdieđuid haga, luovos čuovgagovat ja AV-materiálat, main ii leat stuorra árvu Bohtán ja almmustahnton prentehusat Vuogádat- ja heivehusdieđut</p>